

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 74.202.9

Наталія Безлюдна

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЯ В ПЕДАГОГІЦІ

Аналізується підготовка майбутніх учителів в умовах інформатизації освіти, розглядається дистанційна освітня технологія, з'ясовуються позитивні і негативні сторони цього типу навчання, виділяються принципи дистанційного навчання.

Ключові слова: інновація, передовий педагогічний досвід, дистанційна форма навчання.

Передовий педагогічний досвід – важливий фактор підвищення педагогічної майстерності, розвитку творчої ініціативи учителя, джерело вдосконалення навчально-виховного процесу.

Шкільна практика свідчить про необхідність вивчення, аналізу і опису передового педагогічного досвіду. Це необхідно для того, щоб ефективні методи та прийоми роботи з творчої лабораторії вчителя могли перейти у масову практику.

Передовий педагогічний досвід є важливим арсеналом педагогічної науки. На сучасному етапі очевидним стає співіснування двох стратегій організації навчання – традиційної та інноваційної.

Поняття «інноваційне навчання» містить у собі процес і результат навчальної та освітньої діяльності, що стимулює новаторські зміни в освіті.

Важлива риса сучасної освіти – спрямованість на те, щоб учні активно засвоювали ситуації соціальних змін. Радикальна зміна державної освітньої політики в Україні передбачає створення нових парадигм освіти, входження України у європейський освітній простір.

Варіативність та інноваційність як принципи педагогіки забезпечують умови індивідуального творчого саморозвитку особистості. Школа – це один найбільш інерційний соціальних інститутів. Тому на фоні чинної традиційної форми, риси нетрадиційних підходів є також стійкими.

Нетрадиційним для педагогів, як показує дослідження, є побудова такого навчання, яке б передбачало створення для учнів умов займати не просто активну, а й ініціативну позицію у навчальному процесі, не просто засвоювати матеріал, а пізнавати світ, вступаючи з ним в активний діалог, самому шукати відповідь, не зупиняючись на досягнутому.

Головним показником інновації є прогресивний початок у розвитку

школи. Інновації вносять зміни у поняття:

- мета, зміст, методи, технології і форми організації навчання;
- стилі педагогічної діяльності;
- систему контролю та оцінки результатів навчання;
- навчально-методичне забезпечення;
- систему виховної роботи;
- навчальні програми, навчальні плани;
- діяльність вчителя і школи.

Разом з тим, поняття «новизна» носить конкретно-історичний характер і є відносним, тобто з часом новизна стає нормою або навіть застарілим поняттям.

Цікавим є досвід роботи школи Великої Британії, які мають назву «Відкрита школа».

Інновації полягають в індивідуальному характері навчання, яке передбачають фактичну відмову від обов'язкових навчальних планів і програм, скасування класно-урочної системи навчання, ліквідації розкладу та єдиного шкільного режиму, відміни оцінного контролю. Основна форма навчання – спосіб відкриттів. У такій школі існує гнучкий ритм занять. Учитель і учні планують темп і час виконання різних видів діяльності. Такий вільний режим полегшує процеси пізнання дитиною навколишнього світу. Такі школи існують «як культурно-просвітницькі центри. «Снігові» класи – це знайомство дітей з природою, життям людини у горах під час канікул під керівництвом вчителя.

«Морські» класи – знайомство дітей з природою і життям людей у морських і річкових мандрах. Навчальні заняття у «школах без стін» проводилися у наукових лабораторіях, у приміщеннях промислових підприємств, музеях, театрах. Базові предмети вивчалися в коледжах на групових заняттях, які проводилися 4 рази на тиждень по 2 години. У кінці тижня відбувалися підсумкові збори, на яких були присутні вчителі, учні, адміністрація.

Зарубіжні інноваційні досягнення у педагогіці випередили у розвитку інноваційні досягнення в техніці, матеріальному виробництві. Завдяки педагогам-новаторам дидактика мистецтво досягло нових вершин.

Цікавим є відкриття в Україні «Віртуальної школи». Мета такої школи – це створення дистанційно додаткової освіти для школярів як початкової, так і основної школи. Перші віртуальні школи з'явилися у Канаді та США в 1990 році. У наш час віртуальні школи існують у всьому світі, але найбільш розповсюджені вони у Сполучених Штатах.

У зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційних технологій, виникає необхідність перегляду існуючих підходів до освіти. Дистанційне навчання – одне з масштабних нововведень у системі освіти. Зовсім недавно дистанційне навчання було однією із форм навчання, яку порівнювали з заочною формою. У зв'язку з інтенсивним розвитком

Інтернет-технологій та досвідом використання їх у школі все гостріше виникає потреба використання нового типу навчання.

Дистанційне навчання – це навчання, при якому віддалені один від одного суб'єкти навчання здійснюють навчальний процес за допомогою засобів телекомунікацій. У дистанційній школі можливі класи двох типів: синхронні, які працюють за однією програмою з загальним стартовим початком та асинхронні, у які приймають дітей в різний час, на протязі дня, тижня, всього навчального року.

У основі діяльності «Віртуальної» школи лежить широко масштабна інформаційно-комунікаційна технологія. Головний акцент такої школи – звернення уваги на прикладний характер знань.

Взагалі, ці навчальні заклади інтегровані у систему середньої освіти: учні можуть виконувати завдання з предметів, сидячи у комп'ютерних класах «звичайної школи», а також поєднувати у собі елементи очного і заочного навчання. «Віртуальна школа» здійснює систему загальної освіти через дистанційний режим. Матеріали з навчальних курсів представлені в електронному вигляді. Ці матеріали викладаються на веб-сайті. Матеріали включають в себе завдання різного змісту і форми. Учні знайомляться з матеріалами віртуального уроку, виконують завдання, які перевіряються автоматично, отримують оцінки. Як визначено, в основі діяльності віртуальної школи лежать такі принципи:

- доступність та незалежність від географічного та головного розміщення навчального закладу. Це дозволяє задовольнити освітні потреби будь-якої людини;

- ефективний зворотній зв'язок між вчителем та учнем.

Як показує практика, проводяться очні ставки в інтенсивних школах декілька раз на рік.

Інтенсивні школи – це форми отримання нових знань та практик за короткий проміжок часу. Це освітнє явище проводиться на базі відпочинку у дитячому таборі. Тривалість невелика, заснована на діяльному включенні у предметний або культурний матеріал. Це прототип літніх піонерських таборів, гуртків, обговорення нових ідей з учнями:

- відкритість. Кожен учень може відкрито у власному портфоліо представити свої досягнення, найкращі праці;

- реалізація галереї, у якій викладач опубліковує найкращі результати досягнень учнів;

- рейтингова система оцінювання. Рейтингова система дозволяє вести середній облік успішності учнів. Вона дозволяє створити максимально комфортне середовище навчання, дозволяє перевести навчальну діяльність із необхідності у внутрішню потребу, розширити спілкування, краще орієнтуватись в інтересах та потребах учнів, знати та враховувати їх індивідуальні потреби. Рейтинг – індивідуальний числовий показник оцінювання знань учнів. Це система оцінювання накопичуваного

типу, заснованого на рейтингових змінах, відтворює успішність учня, їх творчий потенціал, психологічну та педагогічну характеристику;

– індивідуалізація. Навчання відбувається в індивідуальному темпі. Учень може отримати середню освіту на обраному ним рівні у відповідності з освітнім стандартом. Швидкість вивчення встановлюється самим учнем у залежності від особистих потреб. Всі лекції, представлені для скачування і локального вивчення, без постійного доступу в Інтернет. При умові навчання у звичайній школі та Інтернет-класі є достатнім, якщо загрузити одну версію лекції та роздати учням. Педагоги виступають у якості тьюторів, вони скачують варіанти завдань та лекцій. Тьютор – це особа, що веде індивідуальні або групові заняття з учнями, це наставник, репетитор:

– свобода та гнучкість навчання. Учень може абсолютно самостійно розраховувати час своїх занять;

– технологічність освітнього процесу. Можливість використовувати у навчальному процесі найновіші досягнення та відкриття інформаційних і телекомунікаційних технологій;

– творчість. Створення сприятливих умов для творчого самовираження у процесі засвоєння знань;

– пріоритети діяльнісного критерію оцінки результатів навчання. Перевірці підлягають не інформаційні, а діяльнісні результати навчання. Очний залік або дистанційний екзамен для учнів будується на рефлексивних питаннях та завданнях типу: «Опишіть способи досягнення отриманих вами результатів. Така система контролю оцінює не стільки матеріалізований продукт учня, наприклад, реферат, який може бути взятий із «колекцій рефератів» в Інтернеті, скільки особистісну діяльність учня, яка характеризує його внутрішні освітні досягнення. Про освіченість людини судять за зовнішніми проявами його внутрішнього світу. Система контролю дозволяє достатньо адекватно виконувати діагностику освітнього приросту у свідомості учня. Цей принцип передбачає виконання як мінімум двох завдань, на початку і в кінці вивчення теми, для оцінки результатів навчання;

– тестовий самоконтроль. Це ефективна форма оцінювання успішності засвоєння лекційного матеріалу учнями. Так як результати тестів бачить і вчитель, то він може допомогти учневі у вивченні лекційного матеріалу та надати найбільш повну підтримку. Тестовий контроль відрізняється від інших методів контролю тим, що він являє собою спеціально підготовлений контрольний набір завдань, який дозволяє адекватно кількісно оцінити знання учнів засобами статистичних методів. Системи тестового контролю володіють такими характеристиками:

– постановка питання типу «вибір однієї відповіді із багатьох»;

– вибір наступного питання у залежності від правильності попередніх відповідей;

- ведення журналу проходження опитування;
- можливість створення різних завдань з одного набору питань.
- різноманітність практичних завдань, різна кількість варіантів.

При розробці лекційно-методичного забезпечення викладачем особлива увага приділяється творенню найбільш різноманітних практичних завдань для більш успішного закріплення теоретичних знань учнів.

Природньо, що у такого виду навчання, як і в інших, існують свої переваги і недоліки в отриманні та засвоєнні матеріалу. Серед недоліків можна виділити такі:

- для дистанційного навчання необхідна регулярна самодисципліна, самостійність, самодатність учня, розвинуті психолого-педагогічні якості;
- необхідність повного доступу до джерел отримання освітніх матеріалів. Для цього необхідне матеріально-технічне забезпечення. Дистанційне навчання потребує комп'ютера, доступу до Інтернету та необхідного для роботи програмного забезпечення;
- відсутність практичних занять, необхідних для більш якісного засвоєння знань;
- відсутність постійного контролю над навчанням;
- недостатня розробленість електронних програм і курсів. Назавжди ці програми задовольняють всім міжнародним вимогам;
- дистанційне навчання ведеться в основному тільки у письмовій формі, недостатньо усної форми навчання;
- для здійснення дистанційного навчання необхідна базова педагогічна освіта і система підвищення кваліфікації (курси, семінари) із засвоєнню концепції дистанційного навчання, технології і методики її реалізації, прийомів, технік креативної спрямованості.

Реалізація такої форми навчання у загальноосвітніх школах ускладнюється традиційною системою навчання, в основі якої лежить передача учням готових знань з наступною перевіркою їх засвоєння.

Не всі педагоги мають цілісне бачення свого предмету і володіють технологією організації дитячої творчості. Серед учнів і батьків розповсюджена орієнтація на формальні результати навчання. На практиці для організації дистанційного навчання необхідна система підготовки і перепідготовки вчителів, в тому числі і з використанням дистанційних форм занять.

Готовність педагога до інноваційної діяльності є важливою його якістю. В епоху інформатизації суспільства одна з найважливіших завдань педагогічної освіти стала підготовка майбутніх вчителів різних спеціальностей до педагогічної діяльності з використанням засобів і методів інформатики.

При підготовці майбутніх вчителів у педагогічному навчальному закладі важлива не сама інформаційна технологія, а те, наскільки її використання служить досягненню власне освітніх цілей.

Вибір засобів комунікації повинен визначатись змістом навчального матеріалу, а не самою технологією. Результат навчання залежить не від типу комунікаційних та інформаційних технологій, а від якості розробки та представлення курсів.

В інноваційних освітніх системах висуваються високі вимоги до рівня теоретичних знань і практичних вмінь вчителя.

Готовність до інноваційної діяльності визначається:

- психолого-педагогічними знаннями про впровадження інноваційних процесів у систему освіти;
- оволодіння спеціальними педагогічними методами, прийомами і засобами інноваційно педагогічної діяльності;
- вміти генерувати нові нестандартні ідеї;
- мати творчу уяву.

Якщо вчитель без вагань виконує все те, що йому рекомендують і пропонують, його інноваційні здібності поступово згасають. Така стандартизація поведінки вчителя супроводжується тим, що у його діяльності все більше місця займають інструктивні пропозиції. Йде накопичення у свідомості вчителя готових зразків педагогічної діяльності. У результаті цього знижується творчий рівень вчителя. Життя потребує від сучасного вчителя інноваційної поведінки, тобто активної і систематичної творчості у педагогічній діяльності. Для того, щоб бути новатором, корисно усвідомити, пережити та звільнитися від психологічних бар'єрів, «комплексів», які заважають реалізувати інноваційну діяльність.

Нові умови і нові технології диктують підвищення активної ролі учнів. Активна роль учнів формується під впливом модернізації знань (старі знання швидко старіють). Єдиним виходом для отримання високої кваліфікації та підтримки її на високому професійному рівні є масове засвоєння нових педагогічних технологій. Головне завдання – сформувати в учнів навички самостійної роботи із знаннями. Це означає: вміти точно формулювати проблеми; швидко збирати та оцінювати інформацію; самостійно формувати альтернативні погляди на проблему; придумувати нові ідеї; пропонувати оригінальні варіанти вирішення проблеми.

Дистанційне навчання це універсальна гуманістична форма навчання, яка базується на використанні широкого спектра традиційних, нових інформаційних і телекомунікаційних технологій, технічних засобів, які створюють умови вільного вибору освітніх дисциплін, які відповідають освітнім стандартам, при цьому процес навчання не залежить від розміщення учня в просторі і часі.

Поява дистанційного навчання привело до зміни традиційної моделі взаємодії «вчитель – учень». Хоча всі характеристики навчання взагалі присутні у дистанційному навчанні. Тобто і учень, і педагог, і навчальний процес, які існують у традиційній системі характерні і для дистанційної освіти. У навчальний процес додалися нові суб'єкти з новими функціями:

дистанційний вчитель – т'ютер, очний педагог, технічний інструктор, координатор, автори-розробники навчальних матеріалів.

Види дистанційних занять визначаються особливостями педагогічного процесу, інформаційними і телекомунікаційними засобами, які знаходяться у розпорядженні школи.

Технологія, методи, інструменти, дидактика дистанційної освіти ще не сформувались остаточно і знаходяться в постійному розвитку та русі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буркова Л. Технології в освіті / Л. Буркова // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 18–19.
2. Даниленко Л. Інноваційна педагогіка: до практики через теорію / Л. Даниленко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 1. – С. 36–38.
3. Завадський І. Інформаційні освітні технології / І. Завадський // Директор школи. – 2001. – № 4. – С. 4–5.